

OPAS

**ALOITTAVILLE
JA KASVAVILLE
BIOALAN
YRITYKSILLE**

Osakassopimuksista

LOKAKUU 2002

Lukijalle

Life Science -alan yrityksille ovat osakassopimukset erittäin tärkeitä sekä yrityksen perustamiseen liittyvän päätöksenteon että yrityksen menestymisen kannalta. Olemassa oleva normisto, lähinnä Osakeyhtiölaki, muodostaa perussäännösten toiminnalle. Osakeyhtiölaki ei kuitenkaan käsittele kaikkia tilanteita.

Tämä opas antaa neuvoja sovittaessa yrityksen toiminnassa noudatettavista pelisäännöistä erityisesti perustajien ja muiden osakkeenomistajien (ml. pääomasijoittajat) välisissä sopimuksissa. Oppaan on tarkoitus täydentää muita tiedonlähteitä ja omalta osaltaan auttaa aloittelevia yrittäjiä matkalla organisoituun liiketoimintaan. Oppaassa käydään läpi osakassopimuksissa huomioon otettavat tärkeimmät seikat yrityksen perustamisvaiheesta myöhempiin rahoituskierroksiin ja listautumiseen asti. Yksityiskohtainen osakassopimusmalli on esimerkiksi Suomen Pääomasijoitusyhdistys ry:llä.

Oppaan on laatinut Suomen Bioteollisuuden piirissä toiminut työryhmä. Opas ei ole Suomen Bioteollisuuden virallinen ohje.

Helsingissä 25. lokakuuta 2002

Työryhmä:

Toimitusjohtaja Kauko Kurkela

KHT Johan Kronberg

Johtaja Hannele Kuusi

Toimitusjohtaja Pekka Sillanaukee

Oy Contral Pharma Ltd

PricewaterhouseCoopers Oy

Suomen Bioteollisuus / Picea Tech Oy

FIT Biotech Oyj

Toimitustyö:

KTM Olli Arojärvi

PwC Corporate Finance Oy

	sivu
1. JOHDANTO	4
2. TUTKIMUKSESTA TUOTTEEKSI	5
3. AIKA ENNEN YRITYKSEN PERUSTAMISTA	8
4. TOIMINTAANSA ALOITTAVA YRITYS	11
5. ENSIMMÄINEN RAHOITUSKIERROS	16
6. SEURAAVAT RAHOITUSKIERROKSET JA IPO	22
7. RAHOITUSLÄHTEITÄ	24
8. JURIDISTA APUA	32
9. LÄHDEKIRJALLISUUTTA	36

1. Johdanto

Life Science -alan yrityshankkeet syntyvät useimmiten tutkijaryhmissä joko yliopistoissa tai suurissa lääkealan yrityksissä. Avainhenkilöt ovat harvoin aikaisemmin toimineet tulosvastuullisina yrityksessä. Näin ollen he tarvitsevat monenlaista tukea harkitessaan keksintönsä kaupallistamista. Kaupallistamisen perusedellytys on usein yrityksen perustaminen.

Tämän oppaan tarkoituksena on antaa neuvoja sovittaessa yrityksen toiminnassa noudatettavista pelisäännöistä erityisesti osakkeenomistajien välisissä sopimuksissa. Olemassa oleva normisto, lähinnä Osakeyhtiölaki, muodostaa perussäännösten toiminnalle. Osakeyhtiölaki ei kuitenkaan käsittele kaikkia tilanteita. Erityisesti ns. harvainyhtiöissä moni asia on tarkoituksenmukaista sopia yksityiskohtaisemmin etukäteen. Tätä tarkoitusta varten on suositeltavaa laatia osakassopimus ennen yrityksen perustamista. Osakassopimus ei ole, toisin kuin osakeyhtiön yhtiöjärjestys, julkinen asiakirja. Yrityksen perustamisvaiheessa osakassopimus voi hyvinkin rajoittua muutamaankin ydinkohtaan ja koko asiakirja voi olla muutamankin sivun mittainen. On kuitenkin huomattava, että pakottavan Osakeyhtiölain säännön vastainen sopimusehto ei sido osapuolia, eivätkä kyseisen ehdon rikkomiseen kohdistuvat sanktiot ole päteviä sopimussuhteessa. Osakassopimusta täydennetään yrityksen kehitysvaiheiden mukana. Kehitysvaiheiden pituudet poikkeavat merkittävästi toisistaan, mikä vaikuttaa myös osakassopimuksen päivitystarpeen aikajänteeseen.

Osakassopimuksen laadintaprosessissa on monia näkökohtia, jotka ovat olennaisia sekä yrityksen perustamiseen liittyvän päätöksenteon että yrityksen menestymisen kannalta. Hyvin läpiviety prosessi avoimine keskusteluineen auttaa osapuolia tutustumaan toisiinsa, jolloin jo etukäteen varmistutaan yhteistyön sujuvuudesta yritystoiminnassa. Tutkimusryhmän toimimisessa ei välttämättä tule edes esiin sellaisia kysymyksiä, joihin yrityksessä joudutaan ottamaan kantaa. Tällaisia ovat esimerkiksi kunkin osakkaan rooli yrityksen käyntiin lähdössä ja yrityksen kehittyessä sekä taloudelliset asiat, kuten omistusosuus ja ansiotaso. Heti alusta alkaen tuleekin harkita koko organisaation ja hallituksen rakennetta sekä muun muassa mahdollisten ulkopuolisten asiantuntijoiden käyttöä ja roolia.

Tärkeätä ennen yrityksen perustamista on harkita keskeisiä liiketoimintasuunnitelman ja osakassopimuksen osia. Osana osakassopimuksen laadintaprosessia on myös kyky katsoa tulevaisuuteen: mitkä kehitysvaiheet yrityksellä ovat edessäpäin, millä liiketoiminta-alueilla ja markkinaterritorioilla toimitaan ja miten eri vaiheet rahoitetaan. Merkittäviä muutoksia osakeomistuksessa saattaa esiintyä esimerkiksi pääomasijoittajan tullessa mukaan toimintaan. Näistä asioista on hyvä keskustella jo etukäteen osakkeenomistajien välillä ja sopia menettelytavoista eri tilanteissa. Mikäli päädytään pääomasijoittajien mukaanottoon, on etukäteen hyvä visioida eri vaihtoehtoja ja tarkastella realistisesti erityisesti tarvittavan rahoituksen aikajännettä ja määrää.

2. Tutkimuksesta tuotteeksi

Matka tutkimuksesta tuotteeksi vaihtelee Life Science -alan sisällä eri toimialojen välillä. Seuraavassa on lyhyesti käyty läpi tätä kehityskulkua keskeisten alojen lääkekehitys-, diagnostiikka- ja biomateriaaliyritysten kohdalla. Panostukset tutkimukseen ja tuotekehitykseen ovat pitkäaikaisia ja suuria pääomia vaativia. Näissä tarvitaan yleensä useita pääomarahoituskierroksia ennen kuin yrityksen liiketoiminnan kassavirta on positiivinen.

Life Science -alaan kuuluvat kiinteästi myös tutkimus- ja muita palveluja tarjoavat yritykset. Esimerkiksi lääkekehitysyhtiöt hoitavat usein ainoastaan osan tutkimustoiminnastaan itse, jolloin tutkimuspalveluja tarjoavien yritysten merkitys kasvaa tutkimusprojektien edetessä.

Tutkimuspalveluja tarjoavien yritysten kehityskulussa on omia erityispiirteitä. Pääoman tarve on selvästi alhaisempi kuin lääkekehitys-, diagnostiikka- ja biomateriaaliyrityksillä, koska toiminta ei juuri vaadi omia T&K panostuksia, ja yritykset voivat usein selvittää kokonaan ilman pääomarahoituskierroksia. Yritysten kassavirta kääntyy usein positiiviseksi jo perustamisvuonna, koska tulonmuodostus palvelumyynnistä Life Science -alalle käynnistyy nopeasti. Toisaalta arvomuodostus on hitaampaa, sillä mahdollisuus merkittävään kasvuun on rajoitetumpaa. Kaiken kaikkiaan riskitaso näissä yrityksissä on alhaisempi.

2.1 LÄÄKKEET

PREKLIININEN TUTKIMUS	KLIININEN VAIHE I	KLIININEN VAIHE II	KLIININEN VAIHE III	MYYNTILUPA, VIRANOMAISKÄSITTELY
TUTKIMUS:				
Laboratorio- ja eläinkokeet Turvallisuus ja biologinen aktiivisuus Synteetit	Tutkimuksessa 20–80 tervettä ja/tai vapaaehtoista	Tutkimuksessa 100–300 vapaaehtoista valikoitua potilasta, joilla sairaus johon tutkittava lääke on tarkoitettu	Tutkimuksessa 1000–3000 vapaaehtoista potilasta, joilla sairaus johon tutkittava lääke on tarkoitettu	Tutkimuksessa suuri määrä potilaita, joilla sairaus johon lääke on tarkoitettu Monikeskustutkimuksia
TAVOITE:	Turvallinen ja oikea annostus Alustava vertailu	Tehokkuuden arviointi ja haittavaikutusten selvittäminen Annosvaikutussuhde Hyöty-riskisuhde Vertailu/lumelääke	Tehon varmentaminen ja haittavaikutusten selvittäminen pitkäaikaiskäytössä	Tehon ja turvallisuuden varmentaminen Lääkemuodot, erilaiset annosteluvaihtoehdot ja interaktiot
6,5 vuotta	1,5 vuotta	2 vuotta	3,5 vuotta	

Kokonaiskesto jopa 15 vuotta

2.2 DIAGNOSTIIKKATUOTTEET

Diagnostiikkatuotteiden elinkaari ideasta tuotteeksi on yleensä 4–7 vuotta. Alkuvaiheessa pyritään rakentamaan diagnostisen testin prototyyppi, jonka avulla määritetään testin alustava kliininen teho (useimmiten testin herkkyys ja spesifisyys). Tämän jälkeen pyritään kehittämään testi niin lähelle kaupallistettavaa muotoaan kuin mahdollista. Osana tätä kokonaisuutta varmistetaan kaikkien testin osakomponenttien laadukkuus ja toiminta yhdessä. Kun diagnostisen testin kaupallinen muoto on saatu valmiiksi ja todettu teknisesti toimivaksi, määritetään testin kliininen käyttökelpoisuus laajoilla aineistoilla. Tällöin mitataan testin herkkyys kohdeaineistossa ja spesifisyys erilaisissa aineistoissa. Usein lasketaan ns. positiivinen ja negatiivinen prediktioarvo sekä verrataan tuotteen lisähyöty olemassa oleviin määrittämissä tapoihin verrattuna esimerkiksi ns. ROC-tekniikan avulla.

Yleensä yllämainitut työvaiheet menevät ajallisesti limittäin. Kun testi on havaittu teknisesti tarkoituksenmukaiseksi ja kliinisesti käyttökelpoiseksi, haetaan sille viranomaisilta myyntilupa. Myyntiluvan saaminen edellyttää tuotteen teknisen ja kliinisen suorituskyvyn hyväksymistä. Testin markkinoille tulon nopeuttamiseksi ja siitä riittävän laajan kokemuksen keräämiseksi diagnostiset tuotteet lanseerataan usein nk. ”For Research/Investigational Use Only” -tuotteina, jolloin niitä ei saa käyttää potilaan hoitoa koskevassa päätöksenteossa.

Diagnostiikkaa koskeva lainsäädäntö:

- Kliinisiä kokeita koskeva lainsäädäntö EU-normistossa (IVD-direktiivi)
- Eri tyyppiset tuotteet kategorisoitu vaadittavan hyväksymismenettelyn mukaisesti: esim. HIV ja valtaosa pikatesteistä vaativat ulkopuolisen arvioinnin ennen tuotantoon hyväksymistä; muut luokitellaan CE-tuotantoon kuuluviksi, jolloin markkinoille tulon edellytyksenä on valmistajan oma vakuutus siitä, että kliiniset kokeet on tehty.

2.3 BIOMATERAALIT

IDEA	ALUSTAVA ARVIOINTI	KONSEPTI	KEHITYS	TESTAUS	KOKEILU	LANSEERAUS
TUOTEKEHITYS- JA TUOTANTOTOIMET						
IDEOIDEN SEULONTA	ALUSTAVA ARVIOINTI	TUOTTEEN MÄÄRITTELY	TUOTEKEHITYS	VALMISTUS-MENETELMÄN TESTAUS	TUOTTEEN VIIMEISTELY	TUOTANTO
	<p>Tuotteen alustavat ominaisuudet ja evaluointi: tuotteistettavuus, vaatimukset, sterilointi</p> <p>Projektin alustavan aikataulun arviointi</p> <p>Projektin alustava kustannusarvio ja tarvittavat resurssit</p>	<p>Tuotteen alustavat specsit</p> <p>Tuotteen alustavat kustannukset</p> <p>Projektin aikataulun ja kustannusarvion tarkennus</p>	<p>Tuoteindikaation viranomaisvaatimukset</p> <p>”Specsien” tarkennus</p> <p>Riskianalyysi</p> <p>In Vitro ja In Vivo -testit, turvallisuus, toimivuus, sterilointi & pakkaus, säilytystesti, kliininen tutkimus</p> <p>Kustannus selvitys</p> <p>Tuotantomenetelmät ja laitteet</p>	Up Scaling		

Kokonaiskesto 2–10 vuotta

LIIKETOIMINTASUUNNITELMA JA MARKKINATOIMINNOT

	ALUSTAVA MARKKINOINTI ARVIOINTI	TUOTESEKTORI JA -KONSEPTI MARKKINARVIOINTI	MARKKINOINTI-SUUNNITELMA	KOEVALMISTEEN TESTAUS ASIAKKAALLA	MARKKINOINTI-SUUNNITELMAN VIIMEISTELY	MARKKINOINTI
	Kohderyhmä, indikaatio ja potentiaali	<p>Patenttiselvitys, -esteet ja -suoja</p> <p>Tuotteen potentiaali: kohderyhmä, hintaverailu, kysyntä / tarve</p>	<p>Tavaramerkki</p> <p>Elinkaari- ja kilpailija-analyysi: merkittävät tuotteet ja markkinoijat/myyjät</p>	<p>Viranomaisvaatimukset, kieli-vaatimukset ja tuoteargumentit maittain</p> <p>Pakkaus, etiketit ja käyttöohjeet</p>	<p>Markkinointikanavat, hinta, etc.</p> <p>Sopimukset</p>	Markkina-alue (territorio)

Kokonaiskesto 2–10 vuotta

3. Aika ennen yrityksen perustamista

Ennen yrityksen perustamista tulee yrityksen toimintaa ja siinä noudatettavia pelisääntöjä tarkastella monipuolisesti ja ulkopuolista asiantuntemusta hyödyntäen. Ennen perustamista tulee olla selvillä oleellimmat yrityksen perustamiseen johtaneet tekijät sekä osakkaiden yhteinen tahtotila perustettavasta yhtiöstä. Viimeistään tässä vaiheessa tulee käydä läpi liikeidean toteuttamiskelpoisuus. Osana liikeidean läpikäyntiä on laadittava ainakin korkealla tasolla erillinen liiketoimintasuunnitelma. Tässä käsiteltäviä asioita ovat muun muassa immateriaalioikeuksien vahvuus, kilpailutilanne yritys- ja tuotekohtaisesti, osakkaiden rooli yrityksessä, avainhenkilöstön kehitystarpeet, lähivuosien rahoitustarve, kassavirta-, tuloslaskelma- ja tase-ennusteet sekä yrityksen suunniteltu elinkaari.

3.1 TUOTEIDEAN EVALUOINTI

Tuotteiden kliininen (lääketieteellinen), tekninen ja kaupallinen evaluointi on tärkeä vaihe ennen yrityksen perustamista. Yrityksen toimialasta ja tuoteidean luonteesta riippuen evaluointiprosessi vaihtelee, mutta tuotteen lisäarvo potilaan ja hoitavan lääkärin kannalta, tuotekehitys ja tekninen toteuttaminen sekä kaupallinen arvo pitäisi selvittää mahdollisimman seikkaperäisesti. Tässä on suositeltavaa käyttää ulkopuolista asiantuntija-apua.

Mahdollisimman objektiivisesti tulee selvittää, mitä uutta tuote tuo kliinisesti (lääketieteellisesti): Onko kyseessä aivan uusi tuote sairauteen, johon ei ole olemassa lääkitystä? Onko kyseessä olevalla tuotteella merkittäviä lisäetuja verrattuna tällä hetkellä markkinoilla oleviin tai sinne pian tuleviin tuotteisiin? Onko tuote esimerkiksi aikaisempia tehokkaampi tai turvallisempi? Tässä vaiheessa tulee dokumentoida

- a) lääketuotteiden osalta: mitä uutta tuote tuo potilaiden hoidon kannalta
- b) diagnostiikkatuotteiden osalta: miten tuote vaikuttaa potilaan hoitoprosessiin, seulontaan, sairauden varhaisempaan diagnosointiin, differentiaalidiagnostiikkaan, hoitotasapainon seurantaan yms.

Tuotteen tekninen evaluointi käsittää ne tekniset valmiudet, joiden avulla uusi tuote aiotaan tehdä. Lääkkeiden kohdalla pitää selvittää vaikuttavan aineen koostumus, suunnitella formulointi ja selvittää kyky tuottaa kyseistä lääkeainetta pre-kliinisiin ja kliinisiin kokeisiin. Evaluoinnissa on selvitettävä viranomaisten (Lääkelaitos, EMEA, FDA) ja eri laatujärjestelmien (GLP, GCP, GMP) vaikutukset tuotteen kehitykselle. Diagnostiikkatuotteiden osalta on suositeltavaa selvittää käytettävän teknologian saatavuus, tuotteen tekniset spesifikaatiot ja kliininen evaluointi mahdollisimman tarkasti. Tämän lisäksi tuoteidean kehitysaikataulu välietappeineen tulee dokumentoida.

Tuotteen kaupallinen evaluointi käsittää kilpailutilanteen selvittämisen, kaupallistamissuunnitelman kuvaamisen (asiakkaan, myyntivaiheen ja myyntitavan määrittely), IPR ja

immateriaalioikeuksien läpikäynnin sekä tuotekohtaisen tulo- ja menosuunnitelman laatimisen. Kilpailutilanteen selvittäminen on usein hankalaa, koska monesti kilpailijoiden tuotteet ovat tuotekehitysvaiheessa eikä niiden kehitystilanteesta ja tuotespesifikaatioista ole saatavilla kattavia selvityksiä. Vastaavien kilpailevien tuotteiden lisäksi tulisi selvittää olemassa olevat korvaavat toimintamallit ja tuotteet sekä pyrkiä objektiivisesti vertaamaan omaa tuoteidea kilpaileviin tuotteisiin ja toimintamalleihin.

Tuoteidea on voitava myös suojata immateriaalioikeuksien avulla. Siksi immateriaalisuunnitelman laadinta on tärkeä osa kaupallista evaluointia. On selvitettävä, mitkä osat tuotteesta voidaan patentoida, mihin maihin patettisuojaus tulisi saada voimaan, loukkaako tuoteidea jotain olemassa olevaa tai patentointiprosessissa olevaa patenttia, sekä tarvitaanko tuotteen tuotekehitykseen ja/tai myyntiin lupa kolmannelta osapuolelta. Varhaisessa vaiheessa kannattaa selvittää myös toimintapolitiikka tavaramerkkien ja tuotenimirekisteröinnin osalta.

3.2 LIIKEIDEAN KATTAVUUS

Liikeidean kattavuus on summa yksittäisistä tuoteideoista muodostettavasta tuoteportfoliosta, tuotteiden kehittämiseen käytettävästä teknologiasta, kilpailutilanteesta, yrityksen avainhenkilöistä ja rahoitussuunnitelmasta.

Rahoitussuunnitelmasta tulee selvittää kokonaisrahoitustarve, lisärahoituksen ajankohdat sekä tuloslaskelma- ja kassavirtaennusteet erilaisilla tuotekehitys- ja kaupallistamisskenaarioilla. Kun kokonaisrahoitustarve on selvillä, on suositeltavaa analysoida, mikä osa siitä kateetaan liikevaihdolla ja mikä osa pääomarahoituksella. Erityisen tärkeää on selvittää, mitä yrityksellä on valmiina kussakin rahoituskierrotilanteessa ja miten tuotekehitykseen, kaupallistamiseen ja rahoituskierrokseen liittyvät mahdolliset viivästymiset hallitaan.

3.3 MUUT TÄRKEÄT ASIAT

Kun liiketoimintasuunnitelma on laadittu ja se osoittaa liikeidean kannattavuuden, tulee huomioida ainakin seuraavat asiat.

Liikeidean kattavuutta selvitettäessä ja toimintaa käynnistettäessä kannattaa tehdä seikkaperäinen SWOT analyysi (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) sekä suunnitelma liikeideaan liittyvien heikkouksien korjaamiseksi ja uhkien eliminoimiseksi.

Liiketoiminnassa tarvittavien henkilöiden lukumäärä ja roolit tulee selvittää ja kirjata mahdollisimman tarkasti. Henkilöstösuunnitelmaan kirjataan myös myöhemmin haettavien henkilöiden profiilit ja rekrytointiajankohdat. Huomiota on kiinnitettävä siihen, että yrityksessä on edustettuna yrityksen palveluksessa olevien sekä hallituksen ja yhteistyökumppanien kautta liiketoiminnan kehittämiseen, myyntiin ja markkinointiin, tuotekehitykseen, viranomaisvaatimuksiin, rahoitukseen, immateriaali-suojaukseen ja tuotantoon liittyvää osaamista.

Liikeidean kattavuuden ja oikean ajankohdan selvittämisessä suositellaan käytettäväksi mahdollisimman monipuolisesti niin yksityisten asiantuntijoiden kuin julkistenkin tahojen, kuten TE-keskusten, Tekesin ja Sitran, tarjoamia palveluita.

3.4 VAROITUKSEN SANAT

Yritystä perustettaessa visio, missio ja tahtotila liiketoiminnan käynnistämiseen ovat usein selvillä. Vaikka liiketoiminnan käynnistämistä puoltaa myös tasapainoisesti ja kattavasti laadittu ja ulkopuolisten asiantuntijoiden arvioima liiketoimintasuunnitelma, on kuitenkin huomattava, että työmäärä ja haasteet ovat useimmiten suunniteltua paljon suuremmat, kansainvälinen kilpailu kovaa ja vain osa toimintansa aloittavista yrityksistä saa liiketoimintansa kannattavaksi.

Uuden liiketoiminnan perustamisen ja käynnistämisen kompastuskivinä ovat usein:

- ▶ Tuotekehityksen ja kaupallistamisen viivästyminen ja siitä seuraavat kassavirtaongelmat
- ▶ Ennakoitua suurempi työmäärä ja/tai rahantarve. Lääketuotteen kehittämiseen ja kaupallistamiseen tarvitaan yleensä kymmenistä miljoonista aina 100 miljoonaan euroon ja diagnostiikkasektorillakin useita miljoonia euroja.
- ▶ Kilpailijoiden odottamattomat immateriaalioikeudet, tuotteet, teknologiat ja/tai ennakoitua nopeampi eteneminen
- ▶ Ristiriidat ja motivaatio yrityksen perustajien, toimivan johdon ja rahoittajien sisällä ja välillä
- ▶ Muutokset markkinatilanteessa ja hoitokäytännöissä
- ▶ Muutokset asiakkaiden vaatimuksissa ja maksuhalukkuudessa.

4. Toimintaansa aloittava yritys

4.1 JOHDANTO

Toimintaansa yrityksenä (esim. hautomoyrityksenä) aloittava ryhmä keksijöitä tai muita yrittäjä-perustajia havaitsee useimmiten life science -alalla, etteivät ryhmän omat rahavarat riitä kovinkaan pitkälle ideoiden (tuoteitujen) kehittämiseen. Yhtiön kannattaa jo tässä vaiheessa perusteellisesti miettiä strategiaansa ja tehdä mahdollisimman realistinen pidemmän tähtäimen suunnitelma esimerkiksi kokeneempia mentoreita ja konsultteja hyväksi käyttäen.

Tehtäviin ratkaisuihin vaikuttavat muun muassa teollisuuden ja liiketoiminnan ala. Lääkekehityksessä on huomioitava ainakin kymmenen vuoden ”ei-tulorahoitus-perspektiivi”. Diagnostiikan kohdalla puhutaan useiden vuosien ja reagensseissakin parin vuoden ei-tulorahoitus-perspektiivistä. Palveluyrityksessä sen sijaan mahdollisuus nopeaan tulorahoitukseen on olemassa. Toimialan lisäksi toinen keskeinen pohdinnan kohde on mahdollisen suuremman yrityksen mukanaolo jo alusta lähtien. Useimmiten isompi taho haluaa merkittävän osan tulevien tuotteiden tuloista, mutta toisaalta ratkaisu mahdollistaa usein tehokkaan vauhtiin pääsyn heti alkuvaiheessa. Myös mahdollinen tukirahoitus, jota tarjoavat eri muodoissaan muun muassa Tekes, EU, Suomen Akatemia, tulee kartoittaa ja sisällyttää strategiaan.

4.2 ALOITTAVAN YRITYKSEN OSAKASSOPIMUS

On suositeltavaa, että aloittava yritys laatii osakassopimuksen heti kun osakkaita on enemmän kuin yksi. Osakassopimuksen laajuus saattaa ensimmäisessä vaiheessa olla ainoastaan yhden sivun mittainen, mutta siihen kiteytetään osakkeenomistajien keskinäisiä toimintaperiaatteita koskevat olennaiset seikat. Alla on esitetty kohtia osakassopimuksessa, jotka ovat ajankohtaisia kaiken laajuisissa osakassopimuksissa – niin aloittelevissa kuin pidemmälläkin olevissa yrityksissä.

4.3. SOPIMUKSEN TAUSTA JA TARKOITUS

Tässä kohdassa on syytä kirjata, että osapuolet ovat tutustuneet yrityshankkeeseen ja liiketoiminta-suunnitelmaan, ja näin ollen ovat selvillä yrityksen ideasta, tavoitteesta ja strategiasta. Tässä on myös hyvä todeta, että kaikki osapuolet ovat huolellisesti ja itsenäisesti arvioineet osakassopimukseen liittyvät oikeudet ja velvollisuudet sekä yrityshankkeeseen liittyvät riskit ja mahdollisuudet.

4.4 OSAPUOLET

Suosittelavaa on, että alkavassa yhtiössä ainakin kaikki avainhenkilöosakkaat ovat osakassopimuksen osapuolia. Mikäli yhtiössä on laajempi, jopa koko henkilökuntaa käsittävä omistusrakenne, ei käytännön syistä ole järkevää laajentaa osapuolten määrää liiaksi. Mikäli on aiheellista, voidaan kaikki omistajat sitouttaa tiettyihin kohtiin osakassopimuksessa.

4.5 OSAKKAIDEN ROOLIT

Life Science -yhtiöissä osakaskunta muodostuu usein aikaisemmin tutkimusryhmässä yhdessä työskennelleistä tutkijoista. Yrityksen perustamisvaiheessa saattavat osakkaiden panostukset yhtiön toimintaan, ja myös mahdollisuudet panostukseen, vaihdella suuresti. On tärkeää, että jo ennen yrityksen perustamista eri henkilöiden ja tulevien osakkaiden roolit käydään läpi. Kuka tulee toimimaan täyspäiväisesti yhtiössä, kuka pienemmällä työmäärällä ja tuleeko joku myöhemmin mukaan päätoimisesti? Jonkun osakkaan tarkoitus saattaa olla pitkälläkin aikavälillä toimia pelkästään hallituksen jäsenenä ja pitää yliopistossa tai muualla oleva päätoimi. Tämän roolikeskustelun yhteydessä tulee myös käsitellä, minkälaista korvausta ja millä perusteilla tehdystä työstä maksetaan. Jos yhtiöön sijoitetut pääomat ovat alussa vaatimattomat, eivät osakkaat useinkaan nosta alkuvaiheessa työpanoksestaan täyttä korvausta, vaan odottavat kunnes yhtiön maksukyky paranee. Tällaisesta ”velasta” on hyvä sopia erillinen seurantajärjestelmä, koska yleensä yrityksen puolesta tehty työ ei kerry tasaisesti osakkaiden kesken. Jos asian ottaa esille vasta myöhemmässä vaiheessa, saattaa kertymästä esiintyä erilaisia näkemyksiä, jotka helposti aiheuttavat ristiriitaa.

4.6 PÄÄTÖKSENTEKOTILANTEET

Osakassopimus täydentää tai täsmentää valmiina olevien normien, lähinnä Osakeyhtiölain (OYL) ja yhtiöjärjestyksen, sisältöä. Tarkoituksena on sopia asioista etukäteen ennen niiden käsittelyä yhtiön virallisissa elimissä (hallitus, yhtiökokous), tai mikäli asioiden päättäminen vaatii OYL:n edellyttämää suurempaa yksimielisyyttä. Myös eräät asiat, jotka normaalisti kuuluisivat toimitusjohtajan päätäntävaltaan, on usein hyvä sopia erikseen käsiteltäviksi esimerkiksi hallituksessa.

Etukäteen sovittavia asioita ovat esimerkiksi:

- ▶ Toimitusjohtajasopimuksen teko (kuka nimeää toimitusjohtajan? / kuka on toimitusjohtaja?)
- ▶ Osakekirjojen painaminen ja niiden panttauskiellosta sopiminen
- ▶ Ketkä kuuluvat hallitukseen
- ▶ Yhtiön tilintarkastuksesta sopiminen (suositeltavaa, että KHT-tilintarkastaja on mukana alusta alkaen)
- ▶ Mitkä asiat vaativat hallituskäsittelyn (esim. avainhenkilövalinnat, merkittävät investoinnit, omaisuuden myynnit, luottojen nostot/vakuuksien asettaminen, vuokrasopimukset ja lähipiirisopimukset)
- ▶ Mitkä asiat vaativat hallituksen yksimielisyyden (esim. immateriaalioikeuksien siirrot ja tytäryhtiön perustaminen)

- ▶ Mitkä asiat vaativat tiukempia päätöksentekoodellytyksiä (kuin mitä OYL edellyttää) (esim. yhtiöjärjestyksen muuttaminen, osakepääoman korotukset, fuusiot ja toimialan muutokset)

4.7 SALASSAPITO

Perustajien tulee sopia salassapidosta.

4.8 VOIMASSAOLOAIKA

Osakassopimus voi olla määräaikainen, mutta käytännössä sen voimassaoloaika kestää niin kauan kuin osakkaita on enemmän kuin yksi. Osakkaiden yksimielisellä päätöksellä osakassopimus voidaan kuitenkin purkaa milloin tahansa. Viimeistään listautumisen yhteydessä osakassopimukset, ainakin suurelta osin, sovitaan purettaviksi. Tilannetta pörssiyhtiön kohdalla käsitellään tarkemmin osiossa 6.

4.9 IMMATERIAALIOIKEUDET

Erityisen tärkeää on sopia, mitkä immateriaalioikeudet siirretään perustettavalle yhtiölle ja kenen nimiin jatkossa tehtävät keksinnöt rekisteröityvät. Ainahan kaikki osakkaat (esim. ulkopuoliset konsultit, tms.) eivät ole yhtiön palveluksessa, jolloin laki (Laki oikeudesta työntekijän tekemiin keksintöihin) ei sovellu kaikkiin osakkaisiin. Asiaa on käsitelty tarkemmin Suomen Bioteollisuuden julkaisussa ”Opas työsuohdekeksintöjä koskevan ohjesäännön laatimiseksi”.

4.10 UUDET OSAKKAAT

Yhtiön kasvaessa saattaa hyvinkin pian syntyä tilanne, jossa jostakin henkilökunnan jäsenestä tulee avainhenkilö, joka halutaan sitouttaa yhtiöön tarjoamalla hänelle osakkuutta. Eri osakkeenomistajien suhtautumisesta tällaiseen tilanteeseen on suositeltavaa keskustella jo yrityksen perustamisvaiheessa. Osakkailla saattaa olla erilainen näkemys siitä, otetaanko ylipäänsä uusia osakkaita, kuinka monta, millä osuuksilla ja miten uudet osakkeet hinnoitellaan. Uudet osakkaat saattavat tulla myös yhtiön ulkopuolelta, mm. pääomasijoittajista. Tällaiset mahdollisuudet voidaan myös todeta jo liiketoimintasuunnitelmassa, kun tulevaisuuden rahoitustarpeista laaditaan ennusteita.

4.11 IRTAUTUMISET

Irtautumisten ennakkoinnissa yritetään välttää epätoivottavia tilanteita, kuten omistuskenteesta johtuvaa kitkaa toiminnassa, pienosakkaiden omistuksen arvon alihinnoittelua tai osakkaiden eriarvoisuutta myyntitilanteessa. Mahdollisten kannustinjärjestelmien yhteensovittaminen irtautumisten ennakointiin on myös tärkeää.

Käytännössä tilanteita, jolloin joudutaan ottamaan kantaa osakkaan omistukseen yhtiössä, on monenlaisia. Ensinnäkin on sovittava, onko liiketoiminnan edellytys sinänsä, että osakkaat ovat käytännössä mukana yhtiön toiminnassa, eli edellytetäänkö esimerkiksi osakkuudesta luopumista työsuhteen päättyessä. Samankaltainen tilanne koskee esimerkiksi osakkaan kuolemantapausta; voivatko perilliset olla edelleen osakkaina? Kaikissa tilanteissa on eduksi, jos menettelytapa ja erilaisia mahdollisia vaihtoehtoja tällaisia tilanteita varten on etukäteen mietitty. Jos tilanteet edellyttävät osakkuudesta luopumista, on myös tärkeää kummankin osapuolen kannalta, että hinnanmäärittely on mahdollisimman yksiselitteisesti sovittu ja määritelty jo etukäteen. Eräs käytännön menettelytapa on sopia hinnanmäärittelystä etukäteen yhtiökokouksessa esimerkiksi kuolemantapausten tai ositustilanteiden varalle.

Osakassopimuksessa on hyvä ottaa kantaa myös pitkän aikavälin omistusrakenteisiin. Tällöin on otettava huomioon, että myös yhtiön myynti jossain vaiheessa on mahdollista. Koska osakkaiden käsitykset saattavat poiketa toisistaan, on tärkeää että mietitään keinoja mahdollisten pattitilanteiden välttämiseksi. Ensinnäkin on suositeltavaa, että mahdollisen realisointitilanteen yhteydessä kaikille osakkeenomistajille taataan yhtäläiset edut, eikä kenellekään voi jäädä ”musta pekka” käteen. Toisaalta on tärkeää, ettei hyvän irtautumisen esteenä ole yhden osakkaan asettuminen poikkiteloin. Näissä tilanteissa on usein sovittu, että mikäli osakas ei suostu myymään osuuttaan neuvoteltuun hintaan, hän sitoutuu lunastamaan muiden osakkeet tähän samaan hintaan, josta on saatu ulkopuolinen tarjous. Yleensä sovitaan, että mahdollisissa luovutustilanteissa luovuttaja sitoutuu saamaan uudenkin omistajan allekirjoittamaan osakassopimuksen.

4.12. LISÄRAHOITUSTARPEET

Aloittelevissa yhtiössä lisärahoitusta koskeva kohta voi olla erittäin merkittävä. Rahoitustarpeiden ilmaantuessa on tärkeää, ettei yhtiön olemassaolo vaarannu jäykän omistusrakenteen johdosta. Velkarahoitus on melko epätavallista alkavissa Life Science -yhtiöissä, joissa kasvavirrat toiminnan alkuvaiheessa ovat usein negatiiviset eikä reaalivaluutta juuri ole. Jos velkarahoitusta kuitenkin esiintyy, tulee tarvittavien vakuuksien menettelytavoista sopia etukäteen. Jos kaikki osakkaat eivät halua osallistua lisärahoitukseen, on näiden yleensä hyväksyttävä omistussuutensa laimennus. Jotta hinnoittelusta ei synny merkittävästi rahoitusta ja liiketoimintaa hidastavaa tekijää, tulee merkintähintojen määrittelyperusteet mahdollisuuksien mukaan sopia jo etukäteen.

4.13 VOITONJAOT

Riippumatta siitä, koska yhtiö saavuttaa tilanteen, jossa osinkoa on jaettavissa, tulee tähän varautua jo osakassopimuksessa. Sinänsä lähtökohtana voi olla, että tiettyyn hetkeen asti sovitaan, ettei osinkoa makseta ollenkaan, vaan yhtiön vakavaraisuutta pyritään vahvistamaan. Käytäntönä voi toisaalta olla esimerkiksi, että osinkona jaetaan esimerkiksi puolet tilikauden voitosta tai pääomatulona verotettava enimmäismäärä. On hyvä muistaa, että osakkeenomistajien yksimielisillä päätöksillä voidaan aina poiketa osakassopimuksessa mainitusta menettelystä.

4.14 RAPORTOINTIKÄYTÄNTÖ

Osakaskunnan laajuudesta riippuen eivät kaikki osakkaat välttämättä ole hallituksen jäseniä ja ovat tämän vuoksi ainoastaan Osakeyhtiölakiin perustuvassa vuosittaisessa yhtiökokouksessa käsiteltävän tilinpäätöksen tietojen varassa. Alkuvaiheessa saattaa toiminnan suppeudesta johtuen myös hallitustyöskentely olla melko satunnaista. Osakassopimukseen on suositeltavaa ottaa maininta mahdollisesta säännönmukaisesta raportoinnista/kokouksista, jotka voivat hyvinkin olla OYL:n sääntöjä laajempia ja yksityiskohtaisempia.

4.15 KILPAILURAJOITUKSET

Käytännössä esiintyy usein tilanteita, joissa henkilö on useampien immateriaalioikeuksien haltija ja jossa keksintöjä hyödyntävät yritykset ovat toisilleen kilpailijoita. Ristiriitatilanteiden ehkäisemiseksi voidaan osakassopimuksessa rajoittaa henkilöiden osallistumista kilpailevien yhtiöiden toimintaan esimerkiksi hallituksen jäsenenä. Asia voidaan hoitaa edellyttämällä erillistä suostumusta jokaiseen tehtävään. Myös osakkeenomistuksesta luopumisen yhteydessä on suositeltavaa sopia tietyn pituisesta kilpailun rajoittamisesta.

5. Ensimmäinen rahoituskierrros

5.1 JOHDANTO

Pääomasijoittaja/ia halutaan mukaan yritykseen siinä vaiheessa, kun yrityksen toiminta on kehittynyt tasolle, jolla osakkaiden oma rahoituskyky ei enää riitä tai muusta syystä halutaan taloudellista riskiä hajauttaa laajemmalle. Pääomasijoittajia on useaa erityyppiä. Life science -alalla on Suomessa muutamia toimialaan keskittyneitä venture capital -yhtiöitä ja toisaalta sellaisia tahoja, jotka toimivat usealla toimialalla tai pääasiassa jollain muulla toimialalla ja usein haluavat näin ollen toimialaosajan (lead investor) avukseen. Eräät vakuutusyhtiöt, erilaiset rahastot ja yhteisöt tekevät myös pienemmässä määrin sijoituksia listautumattomiin yrityksiin. Lisäksi eräät yksityishenkilösijoittajat (business enkelit) sijoittavat alan yrityksiin. Life Science -yrityksen ensimmäisellä rahoituskierrroksella useimmiten kysymykseen tulevat Suomen itsenäisyyden juhlarahasto Sitra, jolla on määrättyä kansallista velvoitetta tukea uuden teollisuuden syntyä, sekä edellä mainitut kyseiseen toimialaan erikoistuneet venture capital -yritykset.

Pääomasijoittajat vaativat poikkeuksetta yksityiskohtaisen osakassopimuksen tekemistä. Useimmiten käytössä on Suomen Pääomasijoitusyhdistyksen teettämä malliosakassopimus pohja (18.6.1997). Valmistelutyö osakassopimusmallin uudistamiseksi on käynnissä ja uudistettu painos ilmestyy vuoden 2002 lopulla. Myös Sitralla on malliosakassopimus pohja. Malleissa on kattavasti otettu mukaan sopimuksissa tarvittavia asioita. On kuitenkin huomattava, että mallit eivät aina sellaisenaan sovi kaikkiin tapauksiin. Seuraavassa esitetään muutamia käytännön asioita, joita yhtiön edustajien (perustajat, toimitusjohtaja, hallitus) kannattaa etukäteen huolellisesti harkita, jotta neuvottelut pääomasijoittajien kanssa voidaan viedä läpi tasapuolisesti ja tuloksekkaasti. Osakassopimusneuvottelu on luonteeltaan kauppasopimusneuvottelu. Sijoittajien kilpailuttaminen, jos mahdollista, on siis edullista.

Omistajien tulee sisäistää se tosiseikka, että pääomasijoittajien ensisijainen tavoite on yhtiön arvon kehittäminen mahdollisimman nopeasti mahdollisimman korkealle. Sijoittajat haluavat realisoida sijoituksensa, ts. myydä omistuksensa, mahdollisimman korkealla tuotolla. Useimmiten sijoittajien ja perustajien intressit eivät kuitenkaan ole ristiriidassa keskenään, vaikka pidemmän tähtäimen tavoite saattaakin olla jossain määrin erilainen; perustajat haluavat riskitasoltaan pienempää, laajenevaa ja kannattavaa liiketoiminnan kehittämistä, ja siitä seuraavaa arvonnousua, sijoittajat usein suuremman riskinoton ja nopeampaa arvonnousua.

Rahoitustapoja ja -malleja on useita. Yleisin näistä on varmasti suora osakepääomasijoitus joko niin, että koko raha saadaan kerralla, tai sama virstanpylväsrahoituksena. Jälkimmäisessä tapauksessa kokonaisrahoitussummasta sijoitetaan osa heti ja seuraavat erät sitä mukaa kun yhtiö on saavuttanut yhteisesti sovitut tavoitteet – virstanpylväät. Rahan hinta voidaan yrit-

tää virstanpylväsmallissa neuvotella portaittain laskevaksi. Vaihtokelpoinen pääomalaina on myös käytetty instrumentti. Korkomenot life science -sektorin pitkissä rahoitusyhteistyösuhteissa saattavat kuitenkin nousta merkittävän suuriksi.

Useimmissa tapauksissa yrittäjän/perustajaomistajien edun mukaista on käyttää ulkopuolista investointipankkia rahoituskierroksen järjestämisessä. Nämä asiantuntijat huolehtivat koko prosessin alusta loppuun, sisältäen yrityksen liiketoiminnan ja rahoitustarpeen arvioinnin ja arvonmäärittämisen, ns. sijoitusmuistion laadinnan ja potentiaalisten sijoittajien kartoittamisen. Edelleen investointipankki huolehtii kohteen markkinoinnista ja sijoittajien tarjousten käsittelystä, vie läpi rahoitusehto- ja osakassopimusneuvottelut ja huolehtii tarvittavasta dokumentoinnista ja paperityöstä. Palkkio vaihtelee 3–8 % välillä kerätystä summasta, mutta voi joissakin tapauksissa olla korkeampikin. Ulkopuolisen asiantuntijan käyttö kuitenkin varmistaa prosessin asianmukaisen kulun ja vapauttaa johdon aikaa itse liiketoiminnan kehittämiseen ja pyörittämiseen.

5.2. SOPIMUKSEN TAUSTA JA TARKOITUS

Sopimuksen tausta, osapuolet, tarkoitus, voimassaolo ja erimielisyyksien ratkaisutapa sovitaan kuten muissakin (kauppa)sopimuksissa. Yhtiöjärjestykseen tulee usein muutoksia tässä vaiheessa. Myös yhtiön valtasuhteet eli hallituksen kokoonpano sovitaan usein uudelleen. Kumpi tahansa osapuoli (perustajat tai sijoittajat) voi olla vähemmistössä. Huomattava on kuitenkin, että määrättyjä päätöksenteon rajoituksia, koskien sekä hallitusta että yhtiökokouksia, voidaan sopimuksellisesti tehdä. Yleensä rajoitukset on tarkoitettu suojaamaan vähemmistössä olevaa yrittäjäosapuolta estämällä yhtiön kannalta epäedullisten päätösten tekeminen. Riippumattomien asiantuntijajäsenten valinta hallitukseen tasapainottaa usein myös mahdollisia omistajien ristiriitoja.

5.3 OSAPUOLET

Kaikki yhtiön (perustaja)osakkaat (*huom. 4.4*) ja pääomasijoittajat ovat sopimuksen osapuolia.

5.4 OSAKKAIDEN ROOLIT

Pääomasijoittajien rooli on useimmissa tapauksissa tärkein hallitustyöskentelyssä. Pääomasijoittajan valintaan voikin vaikuttaa osaltaan myös se, kuinka hyvä henkilö kyseisen liiketoiminnan edistämisen kannalta pääomasijoittajalta on saatavissa hallitukseen. Joissain maissa eräillä pääomasijoittajilla on ollut myös tapana nimetä hallitukseen pääomasijoittajan näkökulmasta ulkopuolinen alan asiantuntija niin sanotusta alan ”asiantuntija-poolista”.
Katso myös 4.5.

5.5 PÄÄTÖKSENTEKOTILANTEET

Kohdassa 4.6 on käsitelty pääosa esiin tulevista tilanteista. Lisäyksiä todettakoon esimerkiksi, että hallituksen yksimielisen päätöksen ja yhtiökokouksen päätöksen vaativat ainakin fuusiot, yritysostot ja yritysten myynnit.

Yleensä sijoittajat vaativat määrättyihin päätöksiin nimenomaisesti sijoittaja-hallitusjäsen-ten tai yhtiökokouksessa sijoittajan suostumuksen. Kun sijoittajia on useampi kuin yksi, voivat he tietysti olla myös keskenään erimielisiä, ja siksi esimerkiksi ”sijoittajien enemmistön kanta” on usein toimiva periaate. Hallitusjäsenien lukumäärän tulisi seurata yhtiön kulloistakin ”äänikelpoisten” osuuksien suhdetta. Toisaalta asiantuntijajäsenien valinta on usein järkevää ja saattaa ratkaista myös mahdolliset erimielisyydet.

Hallituksen päätöksenteon kohdalla pätee sama kuin yhtiökokouksessakin, eli päätökset tehdään enemmistöpäätöksinä, jos sijoittajia on useampia kuin yksi. Pääomasijoitusyhdistyksen sopimuspuhjan suostumusta edellyttävien asioiden lista on melko kattava, mutta tilanteesta riippuen sovellettavissa.

5.6 SALASSAPITO

Osakassopimuksessa sovitaan salassapidosta. Tärkeää on, että perustajien lisäksi myös sijoittajat sitoutuvat salassapitoon yhtiön asioista. Kannattaa varmistua siitä, ettei sijoittaja-kandidaatti ole sijoittanut kilpailija-yritykseen tai ole jopa edustettuna ”pahimman” kilpailijan hallituksessa.

5.7 VOIMASSAOLOAIKA

Voimassaoloajasta sovittaessa hahmotellaan yleensä mahdollisimman tarkasti sijoittaja-osakkaiden irtautumisaikataulu. Mikäli exit (irtaantuminen) suunnitellaan tapahtuvaksi pörs-silistautumisen (IPO) avulla, päättyy osakassopimus listautumisen yhteydessä. *Katso myös kohta 4.8.*

Life science -alalla, erityisesti lääkekehitysyhtiöiden kohdalla, on tärkeää hahmottaa aika-tila-tila riittävän realistisesti, jotta vältetään turhilta liian kireän aikataulun aiheuttamilta riidoilta.

5.8 IMMATERIAALIOIKEUDET

Ennen yhtiön perustamista tehtyjen keksintöjen ja patenttien kohtalo on sovittava tässä kohdassa. Eli luovuttavatko keksijät patentit yhtiölle, antavatko lisenssin (yksinoikeus?) jne. *Katso kohta 4.9.*

5.9 UUDET OSAKKAAT

Kohdassa 4.10 on mainittu pääperiaatteet. Uudet osakkaat dilutoivat aina entisten omistajien omistusta, joten yhtiön pääomistajien tulee huolellisesti etukäteen tehdä laskelmia siitä, mihin vaihtoehtoiset suunnatun osakeannin osakehinnat johtavat.

5.10 IRTAUTUMISET

Pääomasijoittajan näkökulmasta pääomasijoituksen liiketoimintamalliin kuuluu sopia sijoituksesta irtaantumisesta (exit-sopiminen). Vaikeimpia tilanteita ovat ne, joissa säädel-
lään pakkoa toteuttaa ”first right of refusal”, jos joku kolmas osapuoli tarjoutuu ostamaan yhtiön osakekannan hinnalla, jonka sijoittajat hyväksyvät. Mikäli perustajat ovat sitoutuneet yhtiönsä jatkuvaan kehittämiseen ja itsenäisenä pitämiseen, voi kompromissin löytäminen olla vaikeaa. Samoin jos sijoittajat haluavat sijoituksestaan irtaantumiselle ehdottoman takarajan ja jonkin mekanismin irtaantumisen toteuttamiseksi, eivätkä perustajat halua kyseistä luopumisriskiä ottaa, voidaan olla vaikeuksissa. Pääomasijoitusyhdistyksen osakassopimusmallipohjan kohta 27.5. on useimmissa tapauksissa hyvin vaikea hyväksyä.

Mitä tulee henkilöosakkaiden työpanokseen ja työsuhteen päättymiseen, määritetään useimmiten ketkä henkilöosakkaista sitoutuvat tekemään täysipäiväisesti työtä yhtiössä. Tämä tarkoittaa yleensä pidättäytymistä muista työvelvoitteista, vaikka nämä eivät sinänsä kilpailisikaan yrityksen toiminnan kanssa. Siltä varalta että henkilöosakas irtisanoutuu omasta aloitteestaan yrityksen palveluksesta, tulee osakassopimuksessa olla määriteltynä, miten menetellä osakeomistuksen osalta – ja jos edellytetään osakkeista luopumista, miten osakkeen hinta on määriteltävä. Tällaisissa niin kutsutuissa ”good leaver” tapauksissa mahdollisen osakkeen lunastushinnan tulisi olla mahdollisimman käypä. Sen sijaan ”bad leaver” tapauksissa, esimerkiksi yrityksen irtisanottua henkilöosakkaan laiminlyöntien seurauksena, mahdollinen lunastushinta voi olla osakkeen nimellisarvo tai henkilön aikanaan osakkeesta maksama muu hinta. Näissä tilanteissa voi tarkoituksenmukainen lunastushinta kuitenkin jäädä alle käyvän arvon.

Yleensä sovitaan vähemmistöosakkaan myötämyyntioikeudesta (tag-along), joka turvaa vähemmistöosakasta siten, ettei hän jää esimerkiksi vähemmistöosakkaaksi sellaisten uusien omistajien kanssa, joita hän ei halua. Vastaavasti myötämyyntivelvollisuus (drag-along) edellyttää vähemmistöosakkaan irtautumista tilanteessa, jossa ostaja haluaa kaikki tai suuremman osuuden yhtiöstä. *Katso myös edellä kohta 4.11.*

5.11 LISÄRAHOITUSTARPEET

Katso kohta 4.12. Lääkekehitysyrityksessä rahoituskierroksia voi olla useita ennen listautumista tai muuta exitin tarjoavaa transaktiota. Osakassopimusneuvotteluissa kannattaa avoimesti keskustella lisärahoitustarpeesta. Useimmiten pääomasijoittajat eivät sitoudu jatkora-
hoitukseen, vaikka käytännössä osallistuvatkin rahoitukseen myös myöhemmillä kierroksilla osoittaakseen uusille tuleville sijoittajille uskonsa yhtiön kykyihin.

5.12 VOITONJAOT

Katso edellä kohta 4.13.

5.13 RAPORTOINTIKÄYTÄNTÖ

Kohtaan 4.14 verrattuna vaativat pääomasijoittajat strukturoidumpaa raportointia. Yleisesti on käytössä neljännesvuosiraportointi.

5.14 KILPAILURAJOITUKSET

Katso kohta 4.15. Kilpailukiello koskee yleensä koko avainhenkilöstöä. On tärkeää listata ja keskustella läpi kaikki avainhenkilöiden yhteydet ja sitoumukset, jotta voidaan päätää onko jostakin luovuttava ja onko nämä asiat kirjattava sopimukseen. Henkilöosakkaiden työpanos kirjataan yleensä sopimukseen.

5.15 SOPIMUSRIKKOMUS / SOPIMUSSAKKO

Sopimusrikkomustapauksia estämään ovat viimeaikaisissa osakassopimuksissa nousseet satoihin tuhansiin euroihin yltyvät sopimussakot. Tärkeää on harkita tarkoin, missä tilanteissa sopimussakkoa toteutetaan, jotta sakko laukeaa vain tuottamuksellisissa tilanteissa eikä esimerkiksi sopimushetkellä vaille huomiota jääneen kirjaamattomuuden vuoksi.

5.16 TIEDONSAANTIOIKEUS

Sijoittajien tiedonsaantioikeuden pitää olla laaja. Toisaalta määrätyt yksityiskohtaiset teknologiaa koskevat salaisuudet kannattaa jättää tiedonsaantioikeuden ulkopuolelle. Perustajat antavat sijoittajille vakuutuksia sopimuksen solmimisvaiheessa useista eri asioista. Perustajien tulee tarkasti huolehtia siitä, että kaikki vakuutukset pitävät paikkansa, jottei myöhemmin synny epäselvyyksiä. Perustajien tulisi myös selvittää ja eräissä tapauksissa vaatia sijoittajilta vakuutuksia, esim. erityisen kriittiseen kilpailijaan sijoittamiseen tai kilpailijan hallitukseen osallistumiseen. Samoin on tarkasti seurattava, että sijoittajille toimitetut asiakirjat (sijoituspäätöksen tekemiseksi) ovat oikeita ja selkeitä. Liiketoimintasuunnitelmassa ei luonnollisestikaan tule sitoutua kaupallisten tavoitteiden saavuttamiseen. Toiminta sisältää aina riskin.

5.17 LIKVIDAATIOPREFERENSSI

Likvidaatiopreferenssi-säännöksellä on tarkoitus suojata sijoittajien investointien takaisinmaksu. Tätä sovelletaan nimestään huolimatta aina kun kohdeyhtiössä tapahtuu sijoittajan kannalta exit, ei pelkästään konkurssi- ja selvitystilanteissa.

Viime aikoina on pääomarahoituskierron yhteydessä ollut yhä useammin esillä vaatimus, että pääomasijoittajilla olisi parempi etuoikeus selvitystilassa maksettavaan jako-osaan tai

osakemyynnin yhteydessä myyntihintaan kuin yhtiön perustajilla ja mahdollisesti edellisillä pääomarahoituskerroksilla mukaan tulleilla sijoittajilla. Peruste tälle vaatimukselle on, että myöhemmin mukaan tulleet sijoittajat ovat maksaneet osakekohtaisesti paljon enemmän tullessaan omistajiksi ja näin ollen olisivat oikeutettuja saamaan etuoikeuden joko kokonaan tai osittain lopputilityksen yhteydessä maksettavaan jako-osuuteen tai myyntihintaan ennen aikaisemmin mukaan tulleita osakkeenomistajia. Useinhan perustajaosakkaiden maksama osakkeen merkintähinta on osakkeen nimellisarvo, kun taas myöhemmillä pääomarahoituskerroksilla merkintä voi olla kymmeniä tai jopa satoja kertaa nimellisarvo.

Käytännön toteutustapoina sekä myynti- että selvitystila-tilanteissa voidaan mainita, että sijoittaja saa ensin päältä pois oman sijoituksen sekä mahdollisen koron, jonka jälkeen muut osakkeenomistajat ovat oikeutettuja saamaan sen merkintähinnan, minkä ovat alun perin maksaneet. Loppuosa jaetaan kaikkien osakkeenomistajien kesken omistuksen suhteessa.

5.18 ANTIDILUUTIO

Määräyksellä on tarkoitus suojata sijoittajan omistuksen laimennus (dilutointi) tilanteissa, joissa myöhäisemmällä rahoituskerroksella osakkeen merkintähinta on alempi kuin mitä sijoittaja on aiemmin maksanut. Tavoitteena voi olla esimerkiksi, että ensimmäisen sijoittajan osakekohtaiseksi merkintähinnaksi on tultava alin myöhempi merkintähinta. Kompensoinnin toteutustapoja voi olla esimerkiksi uusien osakkeiden liikkeellelasku nimellisarvoon. On muistettava, että tämä edellyttää kaikkien osakkaiden (mahdollisten optiotodistusten ja vastaavien oikeuksien haltijoiden) yksimielistä päätöstä eli osakassopimuksen tämän pykälän hyväksymistä.

6. Seuraavat rahoituskierrokset ja IPO

Life science -alan yrityksillä on yleensä useita rahoituskierroksia ennen listautumista tai muuta exit-järjestelyä. Lääke- ja biorytysten kohdalla puhutaan usein tavoitteesta päästä exitin mahdollistamaan järjestelyyn (IPO, trade sale, tms.) kolmannen private placement -rahoituskierroksen jälkeen, mutta käytännössä mikään ei estä toteuttamasta vähemmän tai useampia kierroksia ennen exitiä. Suhdanteet vaikuttavat rahoituksen saatavuuteen merkittävästi. Life-science- ja erityisesti lääkekehitysyhteisöissä tulisi kassavarantoa olla kahdenkin vuoden tarve, koska matalasuhdanteessa rahoituksen saatavuus voi nopeasti muuttua ongelmalliseksi. On myös muistettava, että usein toteutetut pienet rahoituskierrokset vievät paljon yritysjohdon aikaa ja voivat näin oleellisesti häiritä itse liiketoiminnan kehittämistä. Tämänkin vuoksi on suositeltavaa, että yhdellä kierroksella kerätään riittävä määrä varoja.

Toisella ja sitä seuraavilla rahoituskierroksilla tulee rahan saatavuuden ja hinnan lisäksi tavoitella myös maantieteellistä näkyvyyttä yrityksen strategisen liiketoimintakentän mukaisesti. Niinpä globaaleille markkinoille tähtäävä bio- tai lääkekehitysyhteisö pyrkii saamaan sijoittajakuntaansa eurooppalaisia ja pohjoisamerikkalaisia sijoittajia, mm. mahdollistaakseen tarvittaessa listautumisen muuhunkin kuin kotimaiseen pörssiin tai rakentaakseen tunnettuutta markkinointia varten.

Toisella ja varsinkin myöhemmillä kierroksilla yleinen tapa on käyttää apuna/järjestäjänä investointipankkiereita, joista on luettelo tämän oppaan lopussa. Investointipankkien rooli private placement rahoituskierroksissa lähestyy määrättyllä tavalla pörssianalyttikkojen ja listattujen yritysten rahoituskierroksia järjestävien investointipankkien roolia. Tarkempi kuvaus näiden yritysrahoitukseen keskittyneiden asiantuntijoiden roolista rahoituksen järjestämisprosessissa on kuvattu kohdassa 5.1.

Ulkomaisten rahoittajien tullessa kuvaan mukaan, tehdään osakassopimus usein kokonaan uudelta pohjalta. Täysin uutena asiana tulee sopimukseen mm. diluution suojalausekkeita, jolloin usein päädytään erilajisiin osakesarjoihin. Antidiluutiovaatimus perustuu suuren summan sijoittavan riskipääoma- sijoitusyhtiön tarpeeseen saada vahvempi diluutiosuoja verrattuna aikaisen vaiheen sijoittajiin. Suuri sijoittaja tuntee huonommin kyseisen yhtiön tilan ja haluaa turvata sijoituksensa laimennusvaikutukselta määrätyn ajan vaatimalla, että myöhemmän sijoituskierroksen hintaa, jos se on alhaisempi kuin mainitulla sijoittajalla, sovelletaan jälkikäteen hänenkin sijoitukseensa. Näissä tapauksissa kannattaa ottaa kokenut lakiasiantuntijatoimisto mukaan sopimusneuvotteluihin. Luettelo lakitoimistoista on tämän oppaan liitteenä.

Myöhäisemmän vaiheen rahoituskierros voi olla siltarahoitustyyppinen, liittyen kiinteästi esimerkiksi listautumiseen. Harvoissa tapauksissa pörssiyhtiöillä on voimassaoleva osa-

kassopimus. Arvopaperipörssin ohjesäännön mukaan pörssiyhtiön on julkistettava tietoonsa tulleet osakassopimukset, joissa on päätetty äänivallan käytöstä yhtiössä tai yhtiön osakkeiden luovuttamisen rajoittamisesta.

Osakassopimuksen pääkohdat seuraavat myöhemmilläkin kierroksilla kohdissa 4 ja 5 esitettyjä linjoja, mutta esim. raportointiin voi tulla merkittäviäkin muutoksia, mm. vaatimuksena englannin tai jonkin muun kielen ottaminen raportointikieleksi. Mikäli mukaan tulee yhdysvaltalaisia rahoittajia, muuttuvat mahdollisesti myös kirjanpitokäytäntö ja tilinpäätöskäytäntö.

7. Rahoituslähteitä biotekniikka-yrityksille

7.1 SUOMALAISIA ALKUVAIHEEN RAHOITTAJIA

Tekes

Kyllikinportti 2, Länsi-Pasila
PL 69, 00101 Helsinki
Puh. (09) 010 521 51
Fax (09) 694 9196
www.tekes.fi

Sitra (Suomen itsenäisyyden juhlarahasto)

Itämerentori 2
PL 160, 00181 Helsinki
Puh. (09)618 991
Fax (09) 645 072
www.sitra.fi

Biotekniikka ja lääketiede
Joht. Hannu Hanhijärvi
Puh. (09) 6189 9261
E-mail hannu.hanhijarvi@sitra.fi

7.2 SUOMALAISIA PÄÄOMASIJOITTAJIA

Aboa Venture Management Oy

Aurakatu 12 A
20100 Turku
Puh. (02) 4107 700
Fax (02) 4107 779
www.aboaventure.fi

Adventus Oy

Keskuskatu 4 B
00100 Helsinki
Puh. (09) 170 223

Aura Capital Oy

Läntinen Rantakatu 27 A 4
20100 Turku
Puh. (02) 6516 6600
Fax (02) 6516 6607
www.auracapital.com

BioFund Management Oy

Mikonkatu 4
PL 164, 00101 Helsinki
www.biofund.fi

Kalevi Kurkijärvi, Chairman & CEO

Puh. (02) 275 6943
0500 825 123

E-mail kalevi.kurkijarvi@biofund.fi

Toim.joht. Erkki Pekkarinen

Puh. (09) 2514 4613
050 373 3931

E-mail erkki.pekkarinen@biofund.fi

CapMan Capital Management Oy

Korkeavuorenkatu 32
00130 Helsinki
Puh. (09) 6155 800
Fax (09) 6155 8300
www.capman.fi

Concordia Capital Ab

Eteläesplanadi 22 A
00130 Helsinki
Puh. (09) 6126 471
Fax (09) 647 814

Conventum Capital Oy

Kaivokatu 12 A
00100 Helsinki
Puh. (09) 231 231
Fax (09) 2312 3665
www.conventum.fi

Head Future Technologies Oy, HFT

Tekniikantie 12
02150 Espoo
Puh. (09) 2517 3382
Fax (09) 2517 3381

Uusikatu 53
PL 557, 90101 Oulu
Puh. (020) 143 2300
Fax (020) 143 2381

Helmet Business Mentors Oy

Runeberginkatu 5 B, 7. krs

00100 Helsinki

Puh. (09) 6869 2210

Fax (09) 6869 2241

www.helmetcapital.fi

Innofinance Oy

Tekniikantie 12

02150 Espoo

Puh. (09) 2517 3100

Fax (09) 2517 3118

www.innofinance.fi

3i Finland Oy

Mikonkatu 25

00100 Helsinki

Puh. (09) 6815 4100

Fax (09) 6815 4451

www.sfk.fi

Optiomi Oy

Erottajankatu 5 A

00130 Helsinki

Puh. (09) 686 9250

Fax (09) 640 021

SanSec Partners

Kivimäentie 51

00670 Helsinki

Puh. (09) 754 5487

Fax (09) 754 5496

Sentio Invest Oy

Kehräsaari

PL 172, 33201 Tampere

Puh. (03) 2714 100

Fax (03) 2714 10

www.sentio.fi

Teknia Invest Oy

PL 1750
70211 Kuopio
Puh. (017) 240 240
Fax (017) 240 241
www.tekniainvest.fi

Kauppakatu 23 B 19
80100 Joensuu
Puh. (013) 126 983
Fax (013)255234

Teknoventure Management Oy

Isokatu 32 B
90100 Oulu
Puh. (08) 887 3300
Fax (08) 887 3310
www.teknoventure.fi

Thominvest Oy

Itälahdenkatu 15-17
00210 Helsinki
Puh. (09) 681 661
Fax (09) 6816 6205
www.thomproperties.fi

7.3 SUOMALAISIA SIOJITUSRAHASTOJA

(jotka sijoittavat ei-listattuihin biotekniikkayrityksiin)

EVLI

Aleksanterinkatu 19 A
00100 Helsinki
Puh. (09) 476 690
Fax (09) 4766 9279
www.evlinet.com

FIM

Pohjoisesplanadi 33 A
00100 Helsinki
Puh. (09) 6134 600
Fax (09) 6134 6260
www.fim.com

Nordea Biotekniikka

Aleksanterinkatu 30
00020 Nordea
Puh. 0200 3000
www.nordea.fi

7.4 SUOMALAISIA INVESTOINTIPANKKEJA / YRITYSRAHOITUSASIAANTUNTIJOITA

Alfred Berg Finland Oy Ab

Kluuvikatu 3
00100 Helsinki
Puh. (09) 228 321
Fax (09) 2283 2790
www.alfredberg.fi

Carnegie Finland

Eteläesplanadi 12
PL 36, 00131 Helsinki
Puh. (09) 618 711
Fax (09) 6187 1720
www.carnegie.fi

Danske Securities

Aleksanterinkatu 44
PL 1329, 00100 Helsinki
Puh. (09) 7514 5353
Fax (09) 7514 5303
www.danskecurities.com

Evli Pankki Oyj Corporate Finance

Aleksanterinkatu 19 A
00100 Helsinki
Puh. (09) 476 690
Fax (09) 4766 9279
www.evlinet.com

Handelsbanken Investment Banking

Eteläranta 8
PL 315, 00130 Helsinki
Puh. 010 444 2401
Fax 010 444 2957
www.handelsbankensecurities.com

Mandatum

Eteläesplanadi 8
00130 Helsinki
Puh. 010 236 5450
Fax (09) 177 977
www.mandatum.fi

PCA Corporate Finance

Eteläranta 12
00130 Helsinki
Puh. (09) 6133 4400
Fax (09) 6133 4455
www.pca.fi

PwC Corporate Finance Oy (PricewaterhouseCoopers)

Mannerheimintie 16 A, 5. krs
00100 Helsinki
Puh. (09) 6129 110
Fax (09) 6129 1110
www.pwcglobal.com/fi

7.5 INSTITUTIONAALISIA SJOITTAJIA

Eläke-Fennia

Kansakoulukuja 1
00100 Helsinki
Puh. 010 5031
Fax 010 503 7680
www.fennia.fi

Finanssi-Sampo Oy

Bulevardi 54 A, Helsinki
00075 SAMPO
Puh. 010 514 41
Fax 010 514 4069
www.sampo.fi

Kuntien Eläkevakuutus

Albertinkatu 34
PL 425, 00101 Helsinki
Puh. (09) 18 571
Fax (09) 185 7587
www.keva.fi

Pohjola Yhtymä Oyj

Lapinmäentie 1
Helsinki, 00013 Pohjola
Puh. 010 559 11
www.pohjola.fi

Tapiola-yhtiöt

Revontulentie 7
02100 Espoo
Puh. (09) 453 3039
Fax (09) 453 3201
www.tapiola.fi

Valtion Eläkerahasto

Sörnäisten rantatie 13
PL 14, 00531 Helsinki
Puh. (09) 772 5401
Fax (09) 772 5400
www.valtiokonttori.fi

Varma-Sampo

Annankatu 18, Helsinki
PL 1, 00098 Varma-Sampo
Puh. 010 51 513
Fax. 010 514 4752
www.varma-sampo.fi

Veritas

Malminkatu 20
00100 Helsinki
Puh. 01055020
Fax. 0105502700
www.veritas.fi

7.6 ERÄITÄ ULKOMAISIA TAHOJA

(joilla bioalan sijoituksia / yhteistyötä Suomessa)

Atlas Venture

UK

Bankinvest

Tanska

HealthCap

Ruotsi

Investor Growth Capital

Ruotsi

Merlin Biosciences

UK

WestLB Panmuire

UK (Lontoo) ja Saksa (Düsseldorf)

8. Juridista apua aloittaville bioalan yrityksille

8.1 VALTAKUNNALLISIA ASIANAJOTOIMISTOJA:

Asianajotoimisto Merilampi Marttila Laitasalo Oy

Eteläesplanadi 22A
00130 Helsinki
Puh. (09) 686 481
Fax (09) 6864 8484
www.mmlaw.fi

Muut toimipisteet: Tampere

Asianajotoimisto Borenius & Kempinen

Yrjönkatu 13 A
00120 Helsinki
Puh. (09) 615 333
Fax. (09) 615 334 99
www.borenius.fi

Muut toimipisteet: Tallinna (Viro), Riika (Latvia)

Castren & Snellman

Erottajankatu 5 A
PL 233, 00131 Helsinki
Puh. (09) 228 581
Fax. (09) 601 961
www.castren.fi

Muut toimipisteet: Jyväskylä, Pietari

Dittmar & Indrenius

Pohjoisesplanadi 25 A
00100 Helsinki
Puh. (09) 681 700
Fax. (09) 652 406
www.dittmar.fi

Asianajotoimisto Hannes Snellman Oy

Eteläranta 8
PL 333, 00131 Helsinki
Puh. (09) 228 841
Fax. (09) 177 393
www.hannessnellman.fi

Muut toimipisteet: Turku, Maarianhamina

Roschier Holmberg Attorneys Ltd.

Keskuskatu 7 A
00100 Helsinki
Puh. (09) 228 551
Fax. (09) 664 303
www.rhw.fi

Muut toimipisteet: Oulu, Tampere, Vaasa, Lontoo

White & Case

Eteläranta 14
00130 Helsinki
Puh. (09) 228 941
Fax. (09) 228 642 28
www.whitecase.com

Muut toimipisteet: globaali

8.2 PAIKALLISIA ASIANAJOTOIMISTOJA

KUOPIO:**Asianajotoimisto Karppinen & Lyytinen Oy**

Lapinlinnankatu 3
70100 KUOPIO
Puh. (017) 288 6670
Fax. (017) 288 6671

Muut toimipisteet: Helsinki

Asianajotoimisto Karvinen Kuosmanen & Makkonen Ky

Kuninkaankatu 22 A, 5. krs.
70100 KUOPIO
Puh. (017) 265 2500
Fax. (017) 265 2550
www.lawofficeckm.fi

Asianajotoimisto Kolari, Heikinheimo, Palsola & Reinikainen Oy

Kauppakatu 39 A
70100 KUOPIO
Puh. (017) 265 7777
Fax. (017) 261 1085
www.aatstokhpr.fi

Asianajotoimisto Sarvi & Koponen Oy

Kauppakatu 18
70100 KUOPIO
Puh. (017) 288 7200
Fax. (017) 288 7207

Muut toimipisteet: Helsinki

**Tanskasen asianajotoimisto
Olkkonen ja Sarkkinen Oy**

Maaherrankatu 27, 3. krs
70100 KUOPIO

Puh. (017) 262 0000

Fax. (017) 266 5410

www.tanskasenaatsto.fi

OULU:

Asianajotoimisto Helevä & Hollmen

PL 303, Isokatu 16 B 14
90101 OULU

Puh. (08) 880 9850

Fax. (08) 880 9855

www.heleva-hollmen.fi

Asianajotoimisto Korhonen, Leikas ja Vainionpää Oy

Kauppurienkatu 8 B
90100 OULU

Puh. (08) 312 5270

Fax (08) 312 0683

TAMPERE:

Kallioinen, Tolppanen, Salminen & Co Oy

Kirkkokatu 10 A
33100 TAMPERE

Puh. (03) 3138 2800

Fax (03) 2144 810

Muut toimipisteet: Helsinki

Turkki & Kokko Oy

(in alliance with Holland & Knight)

Keskustori 5
33100 TAMPERE

Puh. (03) 3138 1900

Fax (03) 3138 1910

www.turkkikokko.com

Muut toimipisteet: Helsinki, Jyväskylä

TURKU:

Asianajotoimisto Brander & Manner Oy

Kristiinankatu 3
20100 TURKU

Puh. (02) 511 7000

Fax (02) 250 3053

www.brander-manner.fi

Muut toimipisteet: Helsinki, Rauma

Asianajotoimisto Laakso, Lukander & Ruohola Oy

Yliopistonkatu 15 B

20100 TURKU

Puh. (02) 273 3777

Fax (02) 233 7777

www.laakso-lukander.fi

Muut toimipisteet: Helsinki, Pori, Salo

Asianajotoimisto Laaksonen Perho Salonen Heinonen Oy

Aurakatu 8

20100 TURKU

Puh. (02) 279 0000

Fax (02) 279 0002

www.lpsh-asianajajat.fi

Asianajotoimisto Sumentola, Suominen & Itälä Oy

Kauppiaskatu 5

20100 TURKU

Puh. (02) 273 0200

Fax (02) 251 3913

www.sumentola-itala.fi

---

9. Lähdekirjallisuutta

- Arnheim & Co. *Cross-Border Joint Venture Agreement*. Arnheim & Co., London, UK.
- Asianajotoimisto Borenus & Kemppinen, 1997. *Malliosakassopimus, Suomen Pääomasijoitusyhdistys ry*, Suomen Pääomasijoitusyhdistys, Helsinki.
- Brown, Rudnick, Freed & Gesmer, 2000. *A Glossary of Venture Capital & IPO Terms, fourth edition*. European Association of Securities Dealers, Brussels, Belgium.
- Directory of Members 2002, Finnish Venture Capital Association*. Finnish Venture Capital Association, Helsinki.
- EASD, 2000. *Corporate Governance Principles and Recommendations*. European Association of Securities Dealers, Brussels, Belgium.
- EASD. *Directory of Members, 2000*. European Association of Securities Dealers, Brussels, Belgium.
- EASD Legal and Regulatory Committee, 2001. *Price Stabilisation of Publicly-traded Shares in connection with an IPO*. European Association of Securities Dealers, Brussels, Belgium.
- EASD Legal and Tax Committee, 2000. *Mutual Recognition for Dual Listings and Placements in connection with EASDAQ Listings*. European Association of Securities Dealers, Brussels, Belgium.
- EASD Legal and Tax Committee, 2001. *Use of Research Reports by Brokers and Analysts in connection with Public Offerings*. European Association of Securities Dealers, Brussels, Belgium.
- Isokorpi Sari, Kronberg Johan, Kurkela Kauko, Kuusi Hannele, Sillanaukee Pekka, 2001. *Opas aloittaville ja kasvaville bioalan yrityksille Työsuhdekeksintöjä koskevan ohjesäännön laatimiseksi*. Suomen Bioteollisuus, Helsinki.
- Isokorpi Sari, Kronberg Johan, Kurkela Kauko, Kuusi Hannele, Sillanaukee Pekka, 2001. *A Guide for Bioindustry Start-up and Growth Companies on how to draft a Code of Practice for Employee Inventions*. Finnish Bioindustries, Helsinki, Finland.
- Kansmark J., Roos CM. *Aktieägaravtal*. Fritzes, Stockholm, Sverige.
- Lauriala Jari, 2001. *Biotech Venture Investing, An Introduction and Legal Perspective*. Edita Oy, Helsinki.
- Lauriala Jari, 2001. *Kontrolli, riski ja informaatio*. Kauppakaari, Lakimiesliiton Kustannus, Helsinki.
- Nuolimaa, Risto. *Osakassopimuksista*. Esitelmä Lakimiesliiton koulutuskeskuksen 1.2.1989 järjestämällä kurssilla ”Yritysvaltaus ja sen torjunta”. (Nuolimaa, Esitelmä 1989)
- Pääomarabastot 2002*. Suomen Pääomasijoitusyhdistys ry, Helsinki.